

PERUSOIKEUDET JA
OIKEUSVALTIOPERIAATE

Raportti vierailusta Suomeen

2.-3. kesäkuuta 2022

Euroopan talous-
ja sosiaalikomitea

Fundamental Rights and the Rule of Law

Raportti vierailusta Suomeen 2.–3. kesäkuuta 2022

Suomen-vierailuun osallistui kuusi jäsentä. Valtuuskunta tapasi useita kansalaisyhteiskunnan edustajia, erityisesti kansalaisyhteiskunnan organisaatioita, työmarkkinaosapuolia, tiedotusvälineitä ja oikeusalan ammattilaisia sekä Suomen viranomaisia. Tämän raportin tavoitteena on heijastaa todenmukaisesti kansalaisyhteiskunnan näkemyksiä ja toistaa ne.

1. Työmarkkinaosapuolten perusoikeudet

Osallistujat katsoivat, että työmarkkinaosapuolet hyötyvät **vankasta kehyksestä** ja pitkästä kolmikantavuoropuhelun perinteestä. Suomen järjestelmä mahdollistaa työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden riittävän osallistumisen lainsäädäntöprosessiin heti sen alkuvaiheesta alkaen valtiovallan työryhmissä. Osallistujat kokivat, että eräisiin muihin maihin verrattuna mikään aihe ei olisi liian arkaluontoinen käsiteltäväksi näissä puitteissa. Valtiovalta ottaa työmarkkinaosapuolet mukaan aina, kun on kyse paitsi palkkoja tai työ- ja sosiaalilainsäädäntöä koskevista kysymyksistä, myös EU-asioita koskevista kannanotoista. Järjestelmällisten kuulemisten lisäksi ministeriöt olivat varsin helposti tavoitettavissa epävirallisempia keskusteluja varten.

Osallistujat selittivät, että **työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun** käytäntö on muuttunut viime vuosina. Valtakunnallisen tason työehtosopimusneuvotteluista ollaan siirtymässä pois, ja työmarkkinaosapuolet etsivät edelleen uutta neuvottelumallia. Osallistujat selittivät, että työnantajat, erityisesti metsä- ja teknologia-aloilla, kieltäytyivät neuvottelemasta valtakunnallisella tai alakohtaisella tasolla ja suosivat yritystason neuvotteluja suoriutuakseen paremmin maailmanlaajuisessa kilpailussa. Suomen viranomaiset selittivät, että kolmikantainen työryhmä keskusteli parhaillaan työehtosopimusneuvottelujen tulevaisuudesta maassa, mutta että merkittäviä askeleita ei ollut odotettavissa ennen kuin työmarkkinaosapuolet sopivat asianomaisesta mallista.

Osallistujat selittivät, että kriisin alussa neuvoteltiin paketti työllisyyden tukemiseksi **covid 19-pandemian** yhteydessä. Paketti kattoi muun muassa työllisyyteen, sosiaalietuuksiin ja yritysten toimintaan liittyviä näkökohtia. Pandemia oli kohdistanut voimakasta painetta terveydenhuollon työntekijöihin. Poikkeustoimenpiteillä heille määrättiin ylityötä ja lomaa oli pakko lykätä. Kriisin jälkeen hoitajat menivät lakkoon vaatiakseen parempia työehtoja.

Työmarkkinaosapuolet olivat pyrkineet ottamaan kriisistä opikseen valmistellakseen välineitä mahdollisten uusien kriisien torjumiseksi, jotta voidaan säilyttää yritysten ja työntekijöiden selviytymiskyky tällaisissa tilanteissa. **Pohdinta** ulottui myös esimerkiksi tekoälyn kaltaisten teknologisten muutosten tuomiin haasteisiin. Tavoitteena on hyödyntää näitä muutoksia mahdollisimman tehokkaasti elinikäisessä oppimisessa, osaamisen parantamisessa ja uudelleen koulutuksessa sen sijaan, että työmarkkinaosapuolet joutuisivat yhteiskunnallisten muutosten uhreiksi.

Yksi osallistujista selitti, että **lakko-oikeus** on hyvin suojattu ja että sairaanhoitajien ja opettajien kaltaiset ryhmät ovat käyttäneet sitä viime aikoina parempien työehtojen vaatimiseen. Kyseinen osallistuja kuitenkin nosti esiin myös Suomen postipalvelun pyrkimyksen estää postialan ammattiliittotoiminta uhkaamalla turvautua tilapäisiin työntekijöihin lakon aikana. Useat työntekijät menettivät palkkansa, koska he kieltäytyivät kouluttamasta näitä tilapäisiä työntekijöitä, mikä johti asian viemiseen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen.

Osallistujat kertoivat, että **Suomen työmarkkinat olivat eriytyneet vahvasti sukupuolen mukaan** verrattuna muihin pohjoismaisiin naapureihin. Vain hyvin pienessä vähemmistössä toimialoista mies- ja naispuolisten työntekijöiden osuudet työvoimasta olivat lähes tasavertaiset. Maassa jatkuva sukupuolten välinen palkkaero johtuu enemmän tästä epätasaisesta jakautumisesta eri aloilla kuin yritysten sisäisistä yksilöllisistä eroista. Perinteiset mallit vaikuttavat edelleen vahvasti nuorten ammattilaisten uravalintoihin, ja miehet hakeutuvat harvoin naisten aloina pidetyille toimialoille. Suomen viranomaiset tekivät selkoa samapalkkaisuutta koskevasta kolmikantaohjelmasta ja palkkojen läpinäkyvyyttä käsittelevästä kolmikantatyöryhmästä sekä meneillään olevista tutkimuksista ja arvioinneista, jotka käsittelevät näitä kysymyksiä.

2. Yhdistymis- ja kokoontumisvapaudet

Osallistujat ovat yhtä mieltä siitä, että Suomella on hyvin **vahva ja monipuolinen kansalaisyhteiskunta**, joka on järjestäytyneet viranomaisten kunnioittamien ja kuulemien kattojärjestöjen puitteisiin. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla on mahdollisuus esimerkiksi hyödyllisiin tapaamisiin poliisihallinnon kanssa tavalla, jota osa matkan osallistujista ei pitänyt mahdollisena useimmissa maissa. Kansalaisyhteiskunnalla on tärkeä rooli valvojana ja neuvonantajana, mikä täydentää eduskunnan oikeusasiamiehen riippumattoman kanslian toimintaa. Oikeusasiamiehen toimeksianto oli varsin laaja (se kattaa kidutuksen vastaisen kansallisen valvontaelimen ja vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen seurannan jne.), ja hänen suosituksiaan lainsäädännön muuttamisesta noudatetaan lähes aina. Kansallisen ihmisoikeusinstituution rooli oli annettu Ihmisoikeuskeskukselle, joka keskittyy pääasiassa ihmisoikeuksia koskevan tietoisuuden lisäämiseen ja valmiuksien kehittämiseen. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kuulemiset sujuvat mutkattomasti ja tehokkaasti, vaikka jotkut osallistujista kokivat, että aikataulu oli joskus epäselvä ja että kansalaisyhteiskunnan osallistumiselle varattu määräaika oli lyhentynyt viime vuosina eräästä lainsäädännön laadintaprosessista johtuen.

Osallistujat kertoivat, että suomalaiset kansalaisyhteiskunnan organisaatiot hyötyvät **vahvasta julkisen rahoituksen perinteestä**. Julkinen rahoitus perustuu eri tasoihin: EU:n, valtakunnalliseen, alueelliseen ja kunnalliseen – erilaisiin lähteisiin, jotka varmistavat niiden riippumattomuuden. Tätä rakennetta arvostetaan erityisesti siksi, että suurin osa suomalaisista kansalaisyhteiskunnan organisaatioista on pieniä tai keskisuuria, mikä rajoittaa niiden varainhankintakykyä. Yksi osallistuja katsoi, että ministeriöillä on eritasoiset vaatimukset kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden julkisten varojen käyttöä koskeville raporteille mutta että raportointivaatimukset ovat aina hyvin vaativia ja tietyissä tapauksissa liian kuluttavia sekä ajallisesti että rahallisesti.

Osallistujat selittivät myös, että julkisen rahoituksen laajamittaisen saatavuuden tarjoama vakaa tilanne voi muuttua ja että rahoituksen tulevaisuuden pohdinta on kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kannalta olennaisen tärkeää. Yksi **haasteista** on uusien kysymysten, kuten covid-19-pandemian ja Ukrainan sodan, ilmaantuminen, mikä saattaa viedä rahoituskanavia tavanomaisilta tuensaajilta. Toinen haaste on valtion rahapelimonopolin suunniteltu uudistus. Rahapelimonopolilla tuotetaan varoja, jotka perinteisesti hyödyttävät sosiaali- ja terveysalalla aktiivisia kansalaisyhteiskunnan organisaatioita. Koska varat tulisivat nyt olemaan peräisin vain valtion talousarviosta, on olemassa riski, että rahoituspolitiikka voi muuttua hallitusvallan painopisteiden mukaan. Lisäksi valtiovallan mahdollinen päätös siirtää tiettyjen palvelujen tarjonta esimerkiksi terveydenhuollon tai kehitysyhteistyön alalla kansalaisyhteiskunnan sektorille herätti kysymyksiä.

Vaikka tällaiset siirrot perustuvat lakiin, eräät osallistujat pitivät tärkeänä varmistaa, että siirrossa ei menetetä perusoikeuksien takeita eikä julkisen palvelun vaatimuksista tingitä. Myös kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valtuuttaminen palveluntarjoajiksi voisi vaikeuttaa niiden roolia julkisen vallan valvojina. Valtion rahapelimonopolin päättymisen osalta Suomen viranomaiset ilmoittivat, että tavoitteena on korvata rahoitusvaje kokonaan valtion talousarviosta. Tulevien rahoitusmallien pohdintaa varten oli perustettu työryhmä. Pohdittaviin haasteisiin kuului sen välttäminen, että painopisteitä muutettaisiin poliittisten enemmistöjen toiveiden mukaan.

Kokoontumisvapautta pidetään hyvin suojattuna, ja viranomaisilla on aktiivinen rooli sen turvaamisessa ja edistämiseksi. Tästä yleisestä erinomaisesta suojelun tasosta huolimatta osallistujat kokivat, että poliisia hämmensivät tietyissä tapauksissa uudet aktivismin muodot, kuten ilmastomielenosoittajien ajama väkivallaton tottelemattomuus. Esitettiin eräitä esimerkkejä lainvalvontaviranomaisten toteuttamista toimenpiteistä, joilla voisi olla lamaannuttava vaikutus kokoontumisvapauteen. Yksi tapaus koski kyynelkaasua, jota poliisi käytti istumamielenosoituksen hajottamiseen. Tapauksesta nostettiin rikossyytteitä poliiseja vastaan. Toinen tapaus koski kymmeniä mielenosoittajia vastaan nostettuja syytteitä törkeästä julkista rakennusta vahingoittavasta rikoksesta. Ensin mainitussa tapauksessa poliisin reaktiota pidettiin epäsuhtaisena, koska se koski väkivallatonta istumamielenosoitusta, ja poliiseja vastaan nostettujen syytteiden katsottiin voivan estää tällaiset toimet tulevaisuudessa. Yksi osallistujista totesi, että poliisin väärinkäytöstapaukset olivat harvinaisia, mutta kun niitä esiintyi, vaarana oli epäjohton mukainen toiminta, kuten ankarampi suhtautuminen tiettyntyyppisiin mielenosoittajiin ja helläkätisempi suhtautuminen muihin. Ihmisoikeuskoulutuksen lisäämistä kannatettiin yhtenä keinona vastata tällaisiin haasteisiin.

Osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että **tärkeimmät kokoontumisvapauden vastaiset haasteet** eivät johtuneet viranomaisista vaan pikemminkin äärioikeistolaisten ryhmien vihapuheen lisääntymisestä. Nämä ryhmät uhkasivat erityisesti edistyksellisiä mielenosoittajia, kuten ilmastoaktivisteja, etnisiä tai seksuaalisia vähemmistöjä sekä naisia. Ihmisoikeuksien puolustajat elävät hyvin turvatussa ympäristössä muihin maihin verrattuna, mutta heihin kohdistuu myös enenevästi vihapuhetta erityisesti verkossa. Rikosilmoituksen tekeminen vihapuheesta on paljon todellisia tapauksia vähäisempää.

3. Sananvapaus ja tiedotusvälineiden vapaus

Osallistujat arvioivat **lehdistönvapauden tason erittäin korkeaksi** Suomessa. Oikeudellinen ympäristö tarjoaa vankan suojan esimerkiksi asiakirjojen saatavuuden tai lähdesalaisuuden kunnioittamisen alalla, ja oikeudelliset seuraamukset rajoittuivat vakaviin kunnianloukkaustapauksiin tai valtion turvallisuuden kysymyksiin.

Mediakenttää pidetään erityisen vilkkaana, kun otetaan huomioon Suomen väestön suhteellisen pienen koko. Julkinen televisio ja radio ovat täysin riippumattomia ja saavat yleisöksen puolet väestöstä. Myös valtakunnallinen, paikallinen ja alueellinen lehdistö on elinvoimainen. Suomi ei kuitenkaan ole poikkeus yleisestä tiedotusvälineiden keskittymisen kehityksestä, koska sosiaalinen media on vienyt mainostuloja pois perinteisiltä tiedotusvälineiltä. Tämä oli johtanut toimituksellisen tarjonnan lievään vähenemiseen valtion tukitoimenpiteiden ulkopuolisilla vapailla mediamarkkinoilla. Yleisesti ottaen sanomalehtien lukemisella on vahvat perinteet, ja monet kotitaloudet ovat vähintään yhden päivittäin ilmestyvän sanomalehden tilaajia. Yksi tiedotusvälineiden vapauden suurimmista haasteista koskee vähemmistöjen, kuten maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ja saamelaisen alkuperäisväestön, aliedustusta.

Julkisen sanan neuvosto, joka koostuu tutkijoista, media-alan ammattilaisista ja kansalaisyhteiskunnan edustajista, käsittelee tapauksia, joissa kantelija tuntee joutuneensa tiedotusvälineissä väärin kohdelluksi. Osallistujat uskoivat, että **tiedotusvälineet jätetään pitkälti poliitikkojen suoran vaikutuksen ulkopuolelle** yksittäisiä tapauksia lukuun ottamatta. Toisinaan nostettiin häirintätarkoituksessa ilmeisen perusteettomia ja aiheettomia kanteita (SLAPP-kanteita) strategisista syistä erityisesti freelance-toimittajia vastaan, mutta nämä tapaukset olivat harvinaisia. Osallistujat

mainitsivat, että erästä toimittajaa vastaan nostettiin syyte turvallisuusasioista raportoinnista, koska väitettiin, että hän käytti vuodettuja turvaluokiteltuja tietoja. Myöhemmin kävi kuitenkin ilmi, että hän oli käyttänyt vain julkisesti saatavilla olevia tietoja. Eräs osallistujista katsoi, että toimittajien seurantaroolia vaikeutti covid-19-pandemian aikana ilmennyt taipumus tehdä poliittisia päätöksiä monimutkaisen datan tai tekoälyn pohjalta.

Osallistujat olivat samaa mieltä siitä, että keskeinen sananvapautteen liittyvä haaste on **vihapuhe**. Esimerkkinä mainittiin, että tuomioistuimien vapautti syytteistä poliitikon, joka hyökkäsi homoseksuaalisuutta vastaan Raamattuun tehtyjen viittausten perusteella. (Kuitenkin pidettiin myönteisenä kehityksenä, että yleinen syyttäjä valitti päätöksestä.) Toisaalta eräs toinen toimittaja oli tuomittu – ennen kuin hänet vapautettiin syytteistä korkeammassa oikeusasteessa – siitä, että hän pilkkasi äärioikeistolaista poliitikkoa. Osallistujat kokivat, että verkossa esiintyvä vihapuhe vaikutti erityisesti naisten ja vähemmistöjen kykyyn käydä julkisia keskusteluja ja erityisesti asettua ehdolle vaaleissa. He kokivat, että yleinen tietämys siitä, mikä katsotaan vihapuheeksi, oli heikko, ja tuomioistuimet olivat pyrkineet määrittelemään vihapuheen vain hyvin harvoissa tapauksissa. Venäjään palautusvia yrityksiä puuttua julkiseen elämään tapahtuu verkossa esiintyvän disinformaation muodossa. Sitä johtavat sosiaalisen median vaikuttajat, jotka hyödyntävät mitä tahansa aihetta (covid-19-pandemia, pakolaiset, Nato-jäsenyys) valeutisten levittämisessä. Vihapuheesta Suomen viranomaiset totesivat, että kaikesta poliittisesta tahdosta huolimatta ilmiöön olisi vaikea puuttua maassa, jossa on näin vahvat ilmaisunvapauden perinteet. Disinformaation osalta viranomaiset viittasivat tilastoihin, jotka osoittavat, että maa onnistuu muihin maihin verrattuna suhteellisen hyvin puuttumaan verkossa olevaan disinformaatioon.

4. Oikeus syrjimättömyyteen

Osallistujat kertoivat, että on olemassa hyvä syrjimättömyyttä koskeva **oikeudellinen kehys**, joka perustuu erityisesti perustuslakiin, tasa-arvolakiin ja yhdenvertaisuuslakiin. Kaikilla viranomaisilla on velvollisuus edistää tasa-arvoa erityisesti laatimalla tasa-arvosuunnitelma, jotka olivat eräiden osallistujien mukaan joskus liian yleisluonteisia ja joissa olisi keskityttävä enemmän toimeenpanoon. Osallistujat pahoittelivat myös sitä, että yhdenvertaisuusvaltuutettu ei voinut puuttua työmarkkinakysymyksiin, koska valtuutetun toimeksianto ei kattanut työelämään liittyviä asioita, eikä tällä ollut mahdollisuutta ottaa käsiteltäväkseen kanteluja yksityisistä työnantajista. Suomen viranomaiset ilmoittivat, että yhdenvertaisuuslakia ollaan osittain tarkistamassa kahden työryhmän suositusten perusteella. Niihin kuului muun muassa toimenpiteitä tasa-arvokasvatuksen lisäämiseksi nuoresta iästä alkaen ja yhdenvertaisuusvaltuutetulle tai muille tasa-arvoa edistäville tahoille enemmän mahdollisuuksia viedä asioita yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolutakunnan käsiteltäväksi ilman että syrjinnän kohteeksi joutunut henkilö on osapuolena.

Osallistujat kertoivat, että **viharikoksia ja vihapuhetta** ei ollut määritelty laissa, vaan vain raskauttavat seikat, jotka johtivat ankarampiin seuraamuksiin. He lisäsivät, että vain hyvin pieni osa vihapuheen tai viharikosten uhreista ilmoitti niistä poliisille, ja noissa harvoissa raportoiduissa tapauksissa tutkinta-aste oli hyvin alhainen. He katsoivat, että äärioikeistolaiset poliitikot ja liikkeen kannattajat ovat vahvistaneet ja oikeuttaneet vihapuhetta, jonka kohteena ovat erityisesti naiset, hlbtq-henkilöt ja etniset vähemmistöt, ja että tällaisen vihapuheen tekosyynä käytettiin sananvapautta tai uskonnonvapautta. Osallistujat kannattivat tietoisuuden lisäämistä ja valmiuksien kehittämistä poliisiin ja oikeuslaitoksen henkilöstön keskuudessa, jotta vihapuheen uhreihin saataisiin parempi yhteys.

Osa osallistujista kertoi, että **vammaisten henkilöiden** tarpeet otettiin järjestelmällisesti huomioon kaupunkisuunnittelussa ja rakentamisessa, mutta tämä ei kuitenkaan aina estänyt laiminlyöntejä tai tahattomaan syrjintään johtaneita tiedostamattomia päätöksiä. He pitivät valitettavana myös sitä, että osallistaminen työmarkkinoille oli ylipäättään vähäistä syrjinnän ja henkilökohtaisen avun puutteen vuoksi. Vammaiset lapset kokivat koulussa enemmän kiusaamista kuin muu lapsiväestö, samoin kuin muut ryhmät, kuten hlbtq-nuoret. Suomen viranomaiset ilmoittivat, että vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen täytäntöönpano toteutettiin tiiviissä yhteistyössä vammaisten henkilöiden järjestöjen kanssa. Viranomaiset totesivat, että keskeisenä kysymyksenä on työelämässä

esiintyvä syrjintä, joka johtuu pitkälti yksilöllisistä asenteista. Lainsäädännössä säädetään toimenpiteistä tasa-arvon edistämiseksi ja kohtuullisten mukautusten varmistamiseksi, ja sitä on määrä vahvistaa edelleen EU:n esteettömyyssäädöksen täytäntöönpanolla.

Yksi osallistujista uskoi, että huolimatta hyvistä syrjintäsäännöksistä, rakenteellisen syrjinnän jatkuminen yhteiskunnassa oli edelleen este **muuttajien** täysimääräiselle kotoutumiselle työn avulla. Rinnakkaiset prosessit oleskelu- ja työlupien saamiseksi ovat raskaita, ja hallinnossa käsitellään niitä joskus epäjohtomukaisesti. Myös tilapäisen oleskeluoikeuden saaneiden ukrainalaisten turvapaikanhakijoiden ja muiden turvapaikanhakijaryhmien kohtelussa on perusteettomia eroja. Jälkimmäiset eivät saaneet samanlaista tukea ja kohtasivat päivittäisiä esteitä – he eivät esimerkiksi voineet avata pankkitiliä. Näiden turvapaikanhakijoiden oli jätettävä turvapaikkahakemuksensa tietyissä toimipisteissä, kuten rajanylityspaikoissa tai poliisiasemilla, vastoin aikaisempaa käytäntöä, jonka mukaan turvapaikkahakemukset voitiin jättää missä tahansa maan sisällä.

Osallistujat kertoivat, että **etnisiä vähemmistöjä edustavat henkilöt** olivat usein joutuneet jäämään ammatteihin, joita he eivät olisi halunneet. Lisäksi kyselytutkimukset ovat osoittaneet etniseen taustaan perustuvan työpaikkasyrjinnän olemassaolon. Kyselytutkimukset ovat myös osoittaneet etnisen profiloinnin poliisin toiminnassa. Alkuperäisväestöä edustavien saamelaisten oikeutta vapaaseen, ennakkoon annettavaan ja tietoon perustuvaan suostumukseen ei ole pantu täysimääräisesti täytäntöön. Yksi osallistujista selitti, että syntymässä saadusta uskonnosta luopuminen itsemääräämisoikeudella ei yleensä ollut mahdollista ennen täysi-ikäisyyden (18) saavuttamista, mikä aiheutti rajoittavia tekijöitä verotuksessa ja koulujen uskonnonopetuksessa.

Osallistujat kertoivat covid-19-pandemian vaikuttaneen **naisiin** enemmän kuin miehiin. Naiset edustavat suurinta osaa henkilöstöstä esimerkiksi terveydenhuoltoalalla. Lisäksi todettiin, että Suomessa on yksi Euroopan rajoittavimmista aborttilaieista, joka velvoittaa aborttia hakevat antamaan terveydelliset perustelut ja hankkimaan kahden lääkärin hyväksynnän ennen prosessin aloittamista. Osallistujat katsoivat, että sukupuolten tasa-arvoa vastustava liike on nousussa Suomessa, mikä vaikeuttaa naisten osallistumista yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään, myös vaaleihin. Suomen viranomaiset myönsivät, että huolimatta hyvinvointi- ja tasa-arvopolitiikan tarjoamasta erittäin hyvästä yhteiskunnallisesta suojelusta kriisin aikana, covid-19-pandemia korosti myös pitkäaikaisia haasteita, kuten työmarkkinoiden sukupuolierottelua, perheväkivaltaa ja epätasa-arvoista kotihoitoa. Abortin osalta Suomen viranomaiset ilmoittivat, että vuoden 1970 lakia tarkistetaan parhaillaan. Tämä on seurausta kansalaisaloitteesta, joka keräsi riittävästi allekirjoituksia, jotta kysymys otettiin eduskunnan käsiteltäväksi.

Yksi osallistujista ilmoitti, että Suomella ei ollut vielä kattavaa **hlbtqi-strategiaa** tai toimintasuunnitelmaa. Keskeinen kysymys on hlbtqi-henkilöihin kohdistuvan vihapuheen ja viharikosten raportoinnin huomattava vähäisyys. Toinen haaste koskee transsukupuolisia henkilöitä, joiden sukupuolen oikeudellinen tunnustaminen edellyttää hedelmättömyyttä ja psykiatrista diagnoosia. Yksi osallistujista kehotti säätämään lain intersukupuolisten lasten suojelemiseksi, jotta voitaisiin tehdä heidän terveyteensä liittyvät tarvittavat toimenpiteet ja jättää muut kuin elintärkeät toimenpiteet myöhempään aikaan, jolloin he voisivat päättää niistä itse. Suomen viranomaiset myönsivät hlbtqi-strategian suteen kasvavat vaatimukset kysynnän ja strategian tarpeen ja totesivat, että transsukupuolisten henkilöiden oikeudellisen tunnustamisen helpottamiseksi tarvitaan lisätoimia.

5. Oikeusvaltioperiaate

Osallistujat selittivät, että Suomella, joka sijoittuu maailmanlaajuisten oikeusvaltiomittarien kärkeen, on **vahva ja riippumaton tuomiovalta** ja että suuri enemmistö kansalaisista, myös yrityksistä, luottaa oikeuslaitokseen.

Osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että suurin haaste koskee **oikeudenkäyntimenettelyjen kestoa** erityisesti siviilioikeudellisissa asioissa. Tämän ja muiden asiaan liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi oli vuonna 2020 perustettu kansallinen tuomioistuinvirasto, jonka työstä covid-19-pandemian aiheuttama juttujen kasautuma oli tehnyt entistäkin haastavampaa. Tietojen, joiden mukaan

suurimmalla osalla tuomareista oli suuri ylityötaakka, perusteella tarvitaan henkilöstöresursseihin liittyviä toimia. Suomen viranomaiset totesivat, että oikeuslaitoksen henkilöresursseja varten on myönnettävä enemmän rahoitusta. Viranomaiset totesivat, että tiukassa talousarviontilanteessa, jossa on useita uusia haasteita, tällaista tavoitetta voidaan lähestyä vain askel kerrallaan.

Osallistujat katsoivat, että **oikeudenkäyntikulut** olivat toinen haaste ja liittyvät tavalla tai toisella oikeudenkäynnin kestoon. Näiden osallistujien mukaan monet epäröivät viedä asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi kustannusten vuoksi. Esimerkiksi keskiluokka ei ole tarpeeksi vaurasta, jotta sillä olisi varaa kalliisiin oikeudenkäynteihin, mutta tulotasoltaan se kuitenkin ylittää oikeusavun saamisen ylärajan. Korkeat oikeudenkäyntikulut koskevat erityisesti syrjinnän uhreja, jotka eivät voi hakea taloudellista korvausta yhdenvertaisuusvaltuutetulta tai yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta. Näissä tapauksissa päätöksen tekemiseen kulunut aika ylitti usein kahden vuoden määräajan, joka on asetettu korvausvaatimuskanteen nostamiselle yksityisoikeudellisessa järjestelmässä.

Osa osallistujista kertoi, että **Suomen eduskunnan perustuslakivaliokunta** on erittäin tärkeä elin keskinäisen valvonnan varmistamiseksi ja että se on täysin riippumaton huolimatta siitä, että se koostuu eduskunnan jäsenistä. Sillä oli tärkeä rooli esimerkiksi sen varmistamisessa, että ne harvat päätökset, jotka eivät täyttäneet kaikkia vaadittuja menettelyjä ja normeja covid-19-kriisin aikana, käsiteltiin uudelleen. Yksi covid-19-kriisin sivuvaikutuksista on se, että suuri yleisö on alkanut keskustella ihmisoikeuksista ja oikeusvaltioperiaatteesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lisätoimia ei tarvitsisi toteuttaa, jotta näitä aiheita koskevaa yleistä tietoisuutta voitaisiin lisätä. Oikeusvaltioperiaatteen alalla vallitsevasta, yleisesti ottaen erittäin tyydyttävästä tilanteesta huolimatta sekä Suomen viranomaiset että kansalaisyhteiskunta pohtivat demokratian vastaisten voimien mahdollisen valtaantumisen riskejä. Viranomaiset olivat harkitsemassa instituutioidensa stressitestauksista löytääkseen konkreettisia tapoja turvata oikeusvaltioperiaatteen lisäksi myös tiedotusvälineiden vapaus ja kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet sellaisessa tilanteessa.

Vaikka Suomen viranomaiset olivat jo sijoittuneet **korruptiontorjuntaindeksien** kärkeen, ne omaksuivat vuonna 2021 uuden korruptiontorjuntastrategian jatkaakseen ponnistelujaan tällä alalla. Eräät osallistujista ilmaisivat tyytyväisyytensä tähän valppauteen ja katsoivat, että strategian asianmukainen täytäntöönpano ja seuranta edellyttäisi kaikkien toimijoiden osallistumista. Eräät vaativat parannuksia, jotka koskevat tarvetta tutkia kaikki korruptiotapaukset, myös ne, joita pidetään vähäisinä. Myös vientialan yrityksiin kohdistuvien korruptionriskien torjunnassa tarvitaan valppautta. Eräs osallistujista selitti, että maassa ei edelleenkään säännellä lobbausta, mutta sitä varten valmistellaan lainsäädäntöä, johon kuuluu avoimuusrekisterin perustaminen. Myös vaikutusvallan väärinkäyttöä koskevia säädöksiä on valmisteilla.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Julkaisija: Vierailu- ja julkaisuyksikkö
EESC-2022-76-FI

www.eesc.europa.eu

© Euroopan unioni, 2022

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Kuvien / piirrosten käyttöä tai kopiointia varten on pyydettävä lupa suoraan tekijänoikeuden haltijalta / haltijoilta.

Euroopan unionin
julkaisutoimisto

Print
QE-04-22-253-FI-C
ISBN 978-92-830-5800-7
doi:10.2864/483117

Online
QE-04-22-253-FI-N
ISBN 978-92-830-5798-7
doi:10.2864/21805

FI